

บทที่ 2

วรรณคดีที่เกี่ยวข้อง

ในบทนี้ ผู้วิจัยได้เสนอหลักการและแนวคิดเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอาชีพ และงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งแบ่งออกเป็น 4 ตอน คือ

1. ความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอาชีพ
2. การแนะแนวด้านอาชีพสำหรับนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น
3. ความสัมพันธ์ระหว่างการตระหนักรู้ในอาชีพกับการแนะแนวอาชีพ
4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. ความหมายและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพ

ลอเรนซ์ อี. เคอร์รี่ (Currie, 1975: 347) ได้กล่าวถึง การตระหนักรู้ในอาชีพไว้ว่า การตระหนักรู้ในอาชีพ หมายถึง การที่บุคคลใช้ความรู้สึกสำนึกในประสบการณ์ชีวิตที่ตนเองมีส่วนเกี่ยวข้องเพื่อพิจารณาอาชีพ หรือการพิจารณาอาชีพจากความเชื่อของตนเอง โดยดูจากการกระทำต่าง ๆ ของบุคคลที่แสดงออกมาว่าเป็นกิจกรรมที่มีผลดีและเป็นประโยชน์ต่อตนเอง

ทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพ

เนื่องจากโครงสร้างของการตระหนักรู้ในอาชีพ เป็นการรวบรวมทฤษฎีอ้อมในทัศนกับทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพเข้าด้วยกัน ดังนั้นจึงจะได้เสนอทฤษฎีอ้อมในทัศนและทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพดังต่อไปนี้

ทฤษฎีอ้อมในทัศน (Self Concept Theory)

อ้อมในทัศน หรือความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง คือ ความรู้สึกนึกคิดของแต่ละบุคคลที่มีต่อตนเอง ซึ่งอาจจะจริงหรือไม่เป็นจริงก็ได้ เป็นสิ่งที่บุคคลพิจารณาตนเองว่าเป็นคนอย่างไร มีความหมายเช่นเดียวกับการรับรู้เกี่ยวกับคน ดังที่อิงลิช และอิงลิช (English &

English, 1958: 486-488) ให้คำอธิบายว่า ความคิดรวบยอดคือความคิดเห็นที่บุคคลมีต่อตนเอง รวมทั้งความรู้ ความรู้สึก และทัศนคติที่บุคคลมีต่อตนเอง

นักจิตวิทยาและนักการศึกษาเชื่อว่าพฤติกรรมทุกอย่างที่บุคคลแสดงออกเป็นผลเนื่องมาจากความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ซึ่งมีอิทธิพลต่อทัศนคติ ความนึกคิด ความรู้สึก ความเข้าใจสิ่งต่าง ๆ ตลอดจนการปรับตัวของตนเอง และรวมถึงความสามารถของตนเองด้วย ดังที่ โรเจอร์ (Roger, 1951: 494) ให้ความเห็นว่า การที่จะเข้าใจพฤติกรรมของผู้อื่นจะต้องศึกษาความคิดภายในของบุคคลให้มากที่สุด เพราะพฤติกรรมของบุคคลนั้น เป็นผลเนื่องมาจากความนึกคิดและทัศนคติที่มีต่อตนเอง มีด (Mead, 1934: 30) ได้ศึกษา และเชื่อว่าความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองของบุคคล เกิดขึ้นได้ เนื่องจากการมีปฏิสัมพันธ์ต่อบุคคลอื่นในสังคม ดังนั้น จึงมีการพัฒนาตนเองมาตั้งแต่วัยทารก เมื่อโตขึ้นก็สามารถแยกได้ว่าอะไรเป็นอะไร เมื่อพูดได้ความรู้สึกนึกคิดเกี่ยวกับตน และการรับรู้คุณค่าของตนก็พัฒนาเร็วขึ้นตามลำดับ โดยเฉพาะการมีชีวิตในโรงเรียนเด็ก เริ่มมีประสบการณ์จากสิ่งแวดล้อมใหม่ ในการศึกษาความรู้ไปกับเพื่อน ๆ และครู ซึ่งถือว่าเป็นส่วนสำคัญในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงตนและความนึกคิดเกี่ยวกับตนเองด้วย

เฟรนเสน (Frandsen, 1961: 474) ได้กล่าวถึงสิ่งที่มีอิทธิพลต่อพัฒนาการของความนึกคิดเกี่ยวกับตน คือ ความสัมพันธ์ระหว่างเด็กกับบิดามารดา พี่น้อง ครู เพื่อน และบุคคลอื่น สภาพทางร่างกาย ความถนัดและอารมณ์ ความสามารถพื้นฐานและการสร้างเสริมตนเอง (Creative self) เมื่อความคิดเกี่ยวกับตนเกิดขึ้นและพัฒนาไปจนคงรูป แต่มีแนวโน้มที่จะเปลี่ยนแปลงไปตามประสบการณ์ของบุคคล เพราะบุคคลมีประสบการณ์ใหม่เกิดขึ้นเรื่อย ๆ ตลอดชีวิต ความคิดเห็นเกี่ยวกับตนเองก็อาจเปลี่ยนแปลงไปได้ตลอดชีวิตเช่นกัน และทำให้พฤติกรรมที่แสดงออกเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมด้วย

เนื่องจากความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง มีบทบาทต่อการเลือกอาชีพและทักษะที่กล่าวถึงบทบาทของความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองที่มีต่อการเลือกอาชีพมากที่สุด ได้แก่ ทักษะพัฒนาการด้านอาชีพของ ซูเปอร์ (Super's Theory of Vocational Development)

ทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ (Theory of Vocational Development)

ซูเปอร์ (Super cited by Tolbert, 1974: 31-37) เป็นผู้เสนอทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพ ซึ่งประกอบด้วยสาระสำคัญดังนี้

1. ความแตกต่างระหว่างบุคคล (Individual differences) เป็นหลักสำคัญเกี่ยวกับการศึกษาและจิตวิทยาการแนะแนวทางอาชีพ การที่บุคคลมีความแตกต่างกัน ทั้งในด้านความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพ ทำให้การเลือกอาชีพของบุคคลต้องคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลด้วย
2. ศักยภาพหลาย ๆ ด้านในตัวบุคคล (Multipotentiality) บุคคลแต่ละคนมีขอบเขตของศักยภาพของตน ซึ่งจะช่วยให้ประสบความสำเร็จในหน้าที่การงาน การนำบุคคลหนึ่งไปเปรียบเทียบกับอีกคนหนึ่งย่อมเป็นการไม่เหมาะสม เพราะขีดความสามารถของแต่ละบุคคลมีความแตกต่างกัน
3. แบบแผนของความสามารถในอาชีพ (Occupation ability patterns) อาชีพแต่ละอย่างจะมีแบบแผนของความสามารถเฉพาะอาชีพ กล่าวคือ อาชีพหนึ่งต้องการบุคคลที่มีความสามารถ ความสนใจ และบุคลิกภาพแตกต่างไปจากอีกอาชีพหนึ่ง
4. การเลียนแบบและบทบาทของตัวแบบ (Identification and role of models) บุคคลส่วนมากจะเลียนแบบบิดามารดาหรือบุคคลอื่นที่ตนชื่นชอบในการประกอบอาชีพ โดยเฉพาะในเด็กวัยรุ่น ซึ่งการเลียนแบบนี้จะ เป็นพื้นฐานของการประกอบอาชีพของบุคคลนั้นในอนาคต ดังนั้นผู้เป็นตัวแบบ โดยเฉพาะบิดามารดาจึงควรปฏิบัติตนเป็นตัวแบบที่ดีแก่เด็ก
5. ความต่อเนื่องของการปรับตัวเพื่อเลือกอาชีพ (Continuity of adjustment) การที่บุคคลเลือกประกอบอาชีพอะไร การตัดสินใจเลือกจะต้องจัดให้เป็นกระบวนการต่อเนื่องกัน ทั้งนี้ เนื่องจากสถานการณ์สิ่งแวดล้อมที่บุคคลอาศัยอยู่หรือทำงานอยู่ รวมทั้งอัฒมโนทัศน์ของตน ย่อมเปลี่ยนแปลงไปตามกาลเวลาและประสบการณ์ที่ได้รับ ดังนั้นการเลือกและการตัดสินใจในการเลือกอาชีพต้องเป็นกระบวนการต่อเนื่องกันไป
6. ช่วงของชีวิต (Life Stage) กระบวนการเลือกอาชีพเป็นกระบวนการต่อเนื่องตามช่วงชีวิตของบุคคล ซึ่งแบ่งเป็นขั้น ๆ ดังต่อไปนี้
  - ก. ขั้นการเจริญเติบโต (Growth Stage) เริ่มตั้งแต่เกิดจนอายุ 14 ปี เป็นระยะที่ร่างกายและจิตใจของเด็กกำลังเจริญเติบโต

ข. ขั้นการสำรวจบทบาทของตนเอง (Exploration Stage) เป็นช่วงระหว่างอายุ 15-24 ปี เป็นระยะที่บุคคลพยายามทำความเข้าใจตนเองและแสดงบทบาทของผู้ใหญ่ อันได้แก่ การเลือกอาชีพ การเลือกคู่ และการเลือกหาตำแหน่งในสังคม

ค. ขั้นการสร้างหลักฐาน (Establishment) ช่วงอายุระหว่าง 25-44 ปี เป็นระยะที่บุคคลมีครอบครัว มีบทบาทในสังคม มีอาชีพแน่นอน และมีบ้านอยู่อาศัย สร้างหลักฐานมั่นคงให้กับตนเอง

ง. ขั้นของการดำรงชีวิตที่มั่นคง (Maintenance Stage) ช่วงอายุระหว่าง 45-64 ปี เป็นช่วงที่บุคคลเห็นความสำคัญของครอบครัว พยายามทำตนให้เป็นที่ยอมรับและเป็นที่รู้จักของบุคคลในสังคม พร้อมกับความก้าวหน้าในอาชีพการงาน

จ. ขั้นของความเสื่อม (Decline Stage) ตั้งแต่อายุ 65 ปีขึ้นไป เป็นช่วงที่การทำงานมีน้อยลง มีความรับผิดชอบและมีบทบาทในสังคมน้อยลง

7. แบบแผนของอาชีพ (Career patterns) ขึ้นอยู่กับระดับสังคมและเศรษฐกิจ และโอกาส ซึ่งแบบแผนของอาชีพนี้ ได้แก่ ระดับความสูงต่ำของอาชีพ ความถี่ในการเปลี่ยนงาน และลักษณะของอาชีพบางชนิดที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนงานบ่อย ๆ เป็นต้น

8. การพัฒนาอาชีพในช่วงชีวิตบุคคลควรได้รับการแนะแนวทางอย่างเหมาะสม เพื่อให้เกิดการพัฒนาอาชีพที่เหมาะสมกับบุคคลนั้น ๆ โดยให้บุคคลได้มีการทดลอง

9. การพัฒนาอาชีพของบุคคล เป็นการมีปฏิสัมพันธ์กันระหว่างบุคคลกับสิ่งแวดล้อม (Development the result of interaction) สิ่งแวดล้อมที่กล่าวถึงในที่นี้ ได้แก่ การอบรมเลี้ยงดูจากครอบครัว การได้รับการศึกษาจากโรงเรียนและสังคมรอบตัวบุคคลนั้น ซึ่งจะเป็นส่วนช่วยให้บุคคลได้รับความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ที่บุคคลนั้นมีความสนใจ หรือมีความถนัด ซึ่งจะก่อให้เกิดความเข้าใจในตนเอง อันจะเป็นส่วนช่วยในการสร้างอัตมโนทัศน์ (Self-concept) ของบุคคล กล่าวคือ จะเป็นส่วนช่วยให้บุคคลได้รู้จักตนเอง เช่น รู้จักความสนใจ ความถนัด และความสามารถของตนเอง ซึ่งจะช่วยให้บุคคลรู้จักผสมผสานระหว่างความสามารถของตนเองกับโอกาสที่จะเป็นได้จริง

10. ความเปลี่ยนแปลงของแบบแผนอาชีพ (The Dynamic of career patterns) แบบแผนอาชีพนี้ขึ้นอยู่กับระดับสังคมและเศรษฐกิจของครอบครัว สถิติปัญญา ความสามารถ ความสนใจของบุคคล ซึ่งไม่คงที่เช่นเดียวกับการพัฒนาบุคคลในแต่ละช่วงที่มีการเปลี่ยนแปลงไป

11. ความพอใจในงานขึ้นอยู่กับความแตกต่างระหว่างบุคคล ตำแหน่งและบทบาทของบุคคล (Job satisfaction : individual differences, status and role) บุคคลจะมีความพอใจในงานอาชีพ ถ้างานสามารถเข้ากันได้กับวิถีชีวิต ความสามารถและการได้สวมบทบาทตามที่บุคคลนั้น ๆ ต้องการ ระดับความพอใจขึ้นอยู่กับระดับของการพัฒนาอัคม ในทัศนคติของบุคคลแต่ละคน

12. งานคือวิถีทางแห่งชีวิต (Work is a way of life) การที่บุคคลจะมีความพึงพอใจในวิถีชีวิตของตนเองนั้น ขึ้นอยู่กับการที่บุคคลได้ค้นพบทางออกที่ตนจะได้แสดงความสามารถ ความสนใจ บุคลิกภาพ และค่านิยมของตน ออกออกมา และสามารถกระทำได้ตามบทบาทที่บุคคลนั้นได้เลือกแล้ว

ซูเปอร์ (Super, 1968: 80) ได้สรุปอิทธิพลของความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองที่มีต่อการเลือกอาชีพไว้ดังนี้

การเลือกอาชีพเป็นสิ่งที่วัยรุ่นได้คิดคำนึงและมุ่งหมายเอาไว้ เขาจะมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง และรู้ว่าตนเป็นคนแบบใดจากประสบการณ์ที่ผ่านมาในชีวิตของคนเรา ที่ต้องแสดงหลายบทบาท ซึ่งช่วยให้ค้นพบว่าอะไรคือสิ่งที่เขาต้องการในกิจกรรมการเล่น การงานที่เขาได้แสดงออกซึ่งความสามารถต่าง ๆ ขณะเดียวกันก็จะประเมินค่าสิ่งนั้นจากทักษะ และปฏิกิริยาตอบสนองของคนอื่น ๆ เมื่อเห็นว่าตนสามารถทำสิ่งใดได้ดี และเกิดความพึงพอใจจากผลสำเร็จที่ผ่านมาช่วยพัฒนาให้เขาเห็นภาพตนเองเด่นชัดขึ้น เจริญเติบโตขึ้น จากประสบการณ์ต่าง ๆ จะเกิดเป็นความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเอง ช่วยให้เขาเลือกอาชีพได้อย่างเหมาะสม และอยู่ในสภาพที่เขาต้องการอย่างแท้จริง

นอกจากนี้ กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg 1972, cited by Osipow, 1973: 91) ได้กล่าวถึงหลักการของพัฒนาการด้านอาชีพไว้ดังนี้ คือ

1. การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นและดำเนินไปตลอดช่วงชีวิต กระบวนการนี้จะมีใช้การตัดสินใจเพียงครั้งเดียว แต่จะเป็นการต่อเนื่องในระยะเวลาหนึ่ง และมีได้จำกัดเพียงในช่วงวัยรุ่นหรือวัยผู้ใหญ่ตอนต้นเท่านั้น

2. กระบวนการเลือกอาชีพมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา แม้ว่าจะไม่ย้อนกลับ ไปมีลักษณะเช่นในระยะต้น ๆ อีกก็ตาม (Irreversible) แต่การตัดสินใจเกี่ยวกับอาชีพ ของบุคคล ก็จะมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้ได้อาชีพที่ตนเองสนใจและเหมาะสมกับตนเองมากที่สุด

3. การเลือกอาชีพเป็นการแสวงหาที่เหมาะสมกับบุคคลมากที่สุดเท่าที่โอกาสที่เขามีอยู่จะอำนวยให้ได้ (Optimization) โดยคำนึงถึงข้อจำกัดด้านต่าง ๆ

กิ้นซ์เบิร์ก (Ginzberg, cited by Osipow, 1973: 84-88) ได้แบ่งช่วง การตัดสินใจเลือกอาชีพของบุคคล เป็น 3 ระยะดังนี้

1. ระยะของความคิดฝัน (Fantasy Period) อยู่ในช่วงอายุก่อน 11 ปี การเลือกอาชีพในระยะนี้เป็นการเลือกตามที่ตนเองต้องการเพียงด้านเดียว เด็กจะคิดเกี่ยวกับอาชีพในรูปของความต้องการที่จะเป็นเมื่อตนเองเป็นผู้ใหญ่ ในระยะนี้เด็กยังไม่มีความสามารถ ในการประเมินขีดความสามารถของตนเอง ยังไม่คำนึงถึงโอกาสที่จะเป็นไปได้และขอบเขต ของความเป็นจริงและข้อจำกัดต่าง ๆ แต่เป็นการเลือกที่ได้รับอิทธิพลจากประสบการณ์และ สิ่งแวดล้อม นับเป็นระยะที่เด็กเริ่มพัฒนาทัศนคติและค่านิยมเกี่ยวกับงาน

2. ระยะที่ยังไม่ตกลงใจเลือกอาชีพแน่นอน (Tentative Period) อยู่ในช่วง อายุระหว่าง 11 ถึง 17 ปี เป็นระยะที่เด็กเริ่มเรียนรู้กว้างไกลมากขึ้น เด็กจะเริ่มรู้สึกและ เกิดการยอมรับว่า เขาชอบที่จะทำและทำได้ดีในกิจกรรมบางประเภท เป็นการเริ่มตระหนัก ถึงความต้องการในการตัดสินใจเลือกอาชีพในอนาคต การพิจารณาเลือกอาชีพในระยะนี้ยัง เป็น การเลือกที่พิจารณาองค์ประกอบเกี่ยวกับตนเองในด้านความสนใจ ความสามารถ และค่านิยม ของตนเอง โดยมักจะเป็นไปในลักษณะตอบสนองความพึงพอใจในอนาคตมากกว่าในปัจจุบัน และมีได้คำนึงถึงองค์ประกอบอื่น ๆ ที่จำเป็นและข้อจำกัดในอาชีพนั้น ๆ ในระยะนี้สามารถแบ่ง เป็นชั้นย่อย ๆ ได้ 4 ชั้น คือ

ขั้นที่ 1 การเลือกอาชีพโดยคำนึงถึงความสนใจ (Interest Stage) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 11 ปี ถึง 12 ปี เด็กจะพิจารณาวางแผนโครงการเลือกอาชีพจากความสนใจของตนเองโดยไม่คำนึงถึงความสามารถของตนเอง และส่วนมากจะสัมพันธ์กับความต้องการหรือ จินตนาการในระยะความคิดฝัน (Fantasy Period)

ขั้นที่ 2 การเลือกอาชีพโดยคำนึงถึงความสามารถของตนเอง (Capacity Stage) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 13 ถึง 14 ปี เด็กจะเริ่มประเมินความสามารถของตนเอง และพิจารณาเลือกอาชีพโดยใช้ความสนใจและความสามารถของตนเองเป็นหลักในการพิจารณา

ขั้นที่ 3 การเลือกอาชีพโดยพิจารณาจากค่านิยม (Value Stage) อยู่ในช่วงอายุระหว่าง 15 ถึง 16 ปี การเลือกอาชีพในระยะนี้จะเป็นการพิจารณาจากค่านิยมของเด็ก โดยที่เด็กจะเริ่มสังเกตว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญที่ตนเองต้องการในชีวิต

ขั้นที่ 4 ระยะของการเปลี่ยนแปลง (Transition Stage) เป็นช่วงสุดท้ายของระยะนี้ โดยทั่วไปเด็กจะเริ่มสุขุมขึ้นและพิจารณาสิ่งต่าง ๆ จากข้อเท็จจริงและตัดสินใจได้ถูกต้องเหมาะสมยิ่งขึ้น โดยคำนึงถึงโครงสร้างของเศรษฐกิจและสังคม ความสนใจ ความสามารถ และค่านิยมของตนเอง เขาจะตระหนักได้ว่า การตัดสินใจของเขาจะเป็นผลต่อเรื่องไปในอนาคตของเขาด้วย ซึ่งในที่สุดเขาจะเริ่มจัดระบบความคิดเกี่ยวกับเรื่องอาชีพ ความสามารถทางอาชีพและคุณค่าของอาชีพให้มีความเหมาะสมกับตนและบทบาทเพศของตนได้

3. ระยะของความเป็นจริง (Realistic Period) อยู่ในช่วงอายุ 17 ปี จนถึงวัยผู้ใหญ่ ในระยะนี้บุคคลจะพิจารณาเลือกอาชีพโดยการพิจารณาตนเองและพิจารณาอาชีพประกอบกันตามสภาพความเป็นจริงและข้อจำกัดต่าง ๆ เช่น โอกาสที่จะได้เตรียมการศึกษาเพื่อประกอบอาชีพนั้น ๆ การเลือกอาชีพในระยะนี้จึงมิใช่การเพื่อผันอีกต่อไปแต่เป็นการผสมผสานรวมข้อมกันระหว่าง ความต้องการ ความสนใจ ความถนัด ความสามารถและค่านิยมของตนเองกับโอกาสที่จะเป็นไปได้ในสภาพการณ์จริง ระยะนี้แบ่ง เป็นขั้นต่าง ๆ ได้ดังนี้

3.1 ระยะของการสำรวจอาชีพ (Exploration Stage) บุคคลจะสำรวจอาชีพต่าง ๆ ว่าอาชีพใดจะเหมาะสมกับเขาโดยคำนึงถึงความสนใจและค่านิยมของตนเอง เพื่อพยายามที่จะตัดสินใจให้สอดคล้องกับความเป็นจริงมากขึ้น เช่น ลองเลือกเรียนวิชาต่าง ๆ หรือหาประสบการณ์ในการทำงาน

3.2 ระยะการรวมตัวของความคิดที่จะเลือกอาชีพ (Crystallization Stage) อยู่ในช่วงอายุประมาณ 20 ปีขึ้นไป ขั้นนี้บุคคลพร้อมที่จะเลือกอาชีพ เนื่องจากข้อมูลที่เกี่ยวข้องในด้านต่าง ๆ มีความชัดเจน เกิดการยอมรับในความสามารถของตนและได้คำนึงถึงจุดประสงค์ของอาชีพที่ตนจะเลือก เป็นการตัดสินใจขั้นสุดท้ายก่อนที่จะเตรียมตัวฝึกฝนหาความรู้และประสบการณ์ในอาชีพที่ตนเองเลือก

3.3 ระยะการเลือกอาชีพที่เฉพาะเจาะจงและหาความชำนาญ (Specification Stage) เป็นการตัดสินใจที่เฉพาะเจาะจงลงไปและเริ่มวางแผนที่จะเลือกอาชีพใดอาชีพหนึ่ง มิใช่เป็นเพียงการตกลงใจกว้าง ๆว่าจะประกอบอาชีพด้านใดเท่านั้น ในระยะนี้บุคคลจะหาความรู้เพิ่มเติมและฝึกฝนประสบการณ์เฉพาะอาชีพ ถ้าปรากฏว่างานที่เลือกไว้แล้วนั้นไม่เหมาะสมกับตน บุคคลก็จะไปเข้ารับการฝึกฝนเฉพาะอาชีพด้านใดด้านหนึ่งเพิ่มเติมเป็นการหาความรู้เพื่อเตรียมเลือกอาชีพใหม่ต่อไป

หลังจากที่ซูเปอร์ได้เสนอทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพขึ้นมาแล้ว ต่อมา ทีเคอแมน และ โอฮารา (Tiedman and O'Hara, อ้างถึงโดย นวลศิริ เปาโรนิตย์, 2528: 25-27) ได้เสนอว่าการตัดสินใจเป็นหัวใจของพัฒนาการทางอาชีพ และได้แบ่งขั้นตอนการตัดสินใจออกเป็น 2 ระยะ คือ

1. ระยะคาดการณ์ล่วงหน้า (Period of Anticipation)

แบ่งเป็นชั้นย่อย ๆ 4 ชั้น คือ

1.1 ชั้นการสำรวจ (Exploration) เกิดเมื่อบุคคลพิจารณามองเห็นทางเลือกหลายทาง จึงเริ่มสำรวจทางเลือกเหล่านั้น

1.2 ชั้นเห็นรูปแบบทางเลือกเด่นชัดขึ้น (Crystallization) บุคคลเริ่มมองเห็นว่าทางเลือกใดที่เป็นไปได้ และตัดทางเลือกที่เป็นไปไม่ได้ทิ้งไป

1.3 ชั้นการเลือก (Choice) เลือกอาชีพที่ชอบมากกว่าอาชีพอื่น และจัดอันดับอาชีพที่ต้องการ

1.4 ชั้นเจาะจงตัวเลือก (Specification) เมื่อเลือกอาชีพที่สนใจแล้วก็จะไปหาข้อมูลรายละเอียดของอาชีพนั้น ๆ เช่น ลักษณะงาน การฝึกอบรม การหาแหล่งงาน เป็นต้น

2. ระยะการดำเนินงานตามแผนและการปรับตัว (Period of Implementation and Adjustment) มี 3 ขั้นย่อย คือ

2.1 ขั้นอุปมา (Induction Stage) บุคคลก้าวเข้าสู่งานอาชีพที่ได้วางเป้าหมายเลือกไว้ และอาจต้องปรับตัวโดยปฏิบัติตามกลุ่มอาชีพที่เขาปฏิบัติกัน

2.2 ขั้นหัวเลี้ยวหัวต่อ (Transition) เป็นขั้นที่บุคคลพยายามปรับ หรือผสมผสานเป้าหมายของกลุ่ม เข้ากับเป้าหมายของตนเอง อาจเป็นการประนีประนอม หรือ คล้อยตาม เพื่อกลายเป็นสมาชิกของกลุ่มไปในที่สุด

2.3 ขั้นการอนุรักษ์ (Maintenance) เป็นขั้นที่บุคคลหาความสมดุลมั่นคงในงาน เกิดความพึงพอใจว่างงานนั้นเหมาะกับเขา

ในกรณีที่บุคคลไม่สามารถผสมผสานเป้าหมายของกลุ่ม เข้ากับเป้าหมายส่วนตัว หรือเขาอาจไม่พอใจกับการเลือกอาชีพของเขา เขาอาจแสวงหาอาชีพใหม่ และ เริ่มกระบวนการตัดสินใจใหม่อีกครั้งก็ได้ แต่การตัดสินใจครั้งที่สองก็อาจนำข้อมูลที่ได้เคยวิเคราะห์แล้วในครั้งแรก มาใช้ให้เป็นประโยชน์ได้เช่นกัน

ทีเคอแมน และ โอฮารา เชื่อว่ากระบวนการพัฒนาในแต่ละขั้น เป็นสิ่งที่ย้อนกลับใหม่ได้ เพราะในเรื่องการตัดสินใจนั้น คนเราสามารถเปลี่ยนแปลงได้เสมอ สิ่งเดิมที่เคยตัดสินใจไปแล้วอาจนำมาพิจารณาใหม่ ถ้ามีตัวแปรใหม่เกิดขึ้น แต่โดยทั่ว ๆ ไปแล้วบุคคลมักจะดำเนินตามขั้นตอน ตั้งแต่เริ่มตัดสินใจไม่ถูกไปจนกระทั่งถึงตัดสินใจได้ และดำเนินการตามแผนที่วางไว้ในที่สุด

จากทฤษฎีพัฒนาการทางอาชีพนี้ หอจะมองเห็นได้ว่า มีส่วนของการทำความเข้าใจตนเอง พิจารณาเลือกอาชีพจากลักษณะของตนเอง ซึ่งก็เป็นการสำนึกหรือตระหนักรู้ในงานและในอาชีพอยู่ด้วย ก่อนที่จะตัดสินใจเลือกอาชีพ

นอกจากทฤษฎีอ้อม ไนท์สันและทฤษฎีพัฒนาการด้านอาชีพที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพแล้ว ยังมีทฤษฎีที่มีความสำคัญและน่าจะเกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพ ก็คือ ทฤษฎีการวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล ทฤษฎีนี้ได้มีการศึกษาลักษณะและองค์ประกอบของบุคคลที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ ดังมีรายละเอียดดังนี้

ทฤษฎีการวิเคราะห์ลักษณะและองค์ประกอบของบุคคล

ความสนใจ เป็นองค์ประกอบที่มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ และมีผลต่อความมุ่งมั่นในการประกอบอาชีพนั้น ๆ สัมฤทธิ์ผลในทางการเรียนก็มีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพ โดยบุคคลที่มีผลการเรียนดีในแขนงวิชาใด มักจะเลือกอาชีพในแขนงนั้น และบุคคลที่มีสัมฤทธิ์ผลทางการเรียน โดยทั่วไปอยู่ในเกณฑ์ดี มีแนวโน้มจะเลือกอาชีพในระดับวิชาชีพ นอกจากนี้ครอบครัวยังมีผลต่อการเลือกอาชีพของบุคคล โดยที่ลูกบางคนจะเลือกอาชีพตามอาชีพของบิดามารดา และสถานภาพทาง เศรษฐกิจและสังคมของครอบครัวจะมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเด็ก (วัชรินทร์พรมณี, 2523: 13-15)

โครงสร้างตัวแปรที่เกี่ยวข้องกับการตระหนักรู้ในอาชีพ

จากการศึกษาความหมายและทฤษฎีเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอาชีพ จะเห็นว่าการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนควร เนื่องจากจากตัวประกอบต่าง ๆ และตามแนวความคิดของ ลอเรนซ์ อี เคอร์ การตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา เกี่ยวข้องกับตัวประกอบต่อไปนี้ คือ

สังคมเศรษฐกิจ

ครอบครัว

ชุมชนสิ่งแวดล้อม

การศึกษา

เชื้อชาติ

เพศ

สมรรถภาพทางกาย

ค่านิยม

ผู้วิจัยจึงขอเสนอรายละเอียดของตัวประกอบต่าง ๆ โดยแยกเป็นแต่ละด้าน ดังนี้

สังคมและเศรษฐกิจ

วิริยูท วิเชียรโชติ, (2513: 18-24) ได้ศึกษากระบวนการสังคมประกิดกับโครงสร้างของสังคม ว่ากระบวนการสังคมประกิดเป็นทั้งการเรียนรู้ การรับเอาแบบแผนของพฤติกรรม ค่านิยม ความรู้สึกต่าง ๆ บุคคลจะเรียนรู้กระบวนการสังคมประกิดมาตั้งแต่เกิด เด็กได้เรียนรู้ความเป็นอยู่และบทบาทภายในครอบครัว โดยจะเริ่มเรียนรู้จากเรื่องของตนเองออกไปยังบุคคลอื่น ๆ เมื่อเด็กเติบโตขึ้นมีวุฒิภาวะมากขึ้น สังคมของเขาก็จะกว้างขวางออกไปอีก ได้ติดต่อกับบุคคลอื่นได้เป็นสมาชิกของกลุ่ม ทำให้บทบาทของเขาซับซ้อนมากขึ้น ขณะเดียวกัน เขาก็จะนำเอาการเรียนรู้ภายในบ้านซึ่งเป็นรากฐานของเขาไปใช้กับระดับสังคมอื่น ๆ

ปัจจุบันนี้ เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงทั้งทางด้านสังคม วัฒนธรรม และทางด้านวิชาการ ทำให้มีอาชีพใหม่ ๆ เกิดขึ้นจำนวนมากมาย อาชีพแต่ละอย่างมีลักษณะงานแตกต่างกันออกไป ซึ่งจะนำความยุ่งยากให้แก่ผู้ที่ต้องการเลือกอาชีพเป็นอย่างยิ่ง โดยทั่วไปแล้วบุคคลมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่สามารถจะสนองความต้องการของคน

ครอบครัว

ครอบครัวเป็นสถาบันสังคมอันดับแรก และสำคัญที่สุดที่มีอิทธิพลต่อการสร้างค่านิยมให้แก่บุคคล ทั้งนี้เพราะครอบครัวเป็นหน่วยแรกที่อบรมสั่งสอนพฤติกรรมสังคมให้แก่คนตั้งแต่เกิด ถึงแม้เด็กจะเติบโตขึ้นก็ยังอาศัยอยู่กับครอบครัวและได้รับการอบรมจากครอบครัวเป็นประจำ แม้แต่จะโตเป็นผู้ใหญ่และแยกคนไปสร้างครอบครัวใหม่แล้ว ก็ยังมีความผูกพันกับมารดาและสมาชิกในครอบครัวเดิมอยู่ สิ่งใดที่ครอบครัวอบรมสั่งสอนไว้ หรือสิ่งใดที่ครอบครัวเรียกร้องย่อมมีผลต่อการปฏิบัติของคนอยู่ไม่มากก็น้อย นอกจากนี้ครอบครัวจะเป็นหน่วยแรกของสังคมที่มีความใกล้ชิดกับนักเรียนมากที่สุด เป็นสถาบันที่จะถ่ายทอดความรู้สึกนึกคิด ประสบการณ์ในการทำงานให้แก่เด็ก โดยผ่านทางกระบวนการสังคมประกิด ดังนั้นสิ่งแวดล้อมในครอบครัว สถานภาพของบิดามารดา ตัวอย่างจากบิดามารดาและการอบรมเลี้ยงดู จะมีอิทธิพลต่อความสนใจในอาชีพและการตัดสินใจเลือกอาชีพของนักเรียนต่อไป (Powell, 1963: 375)

ชุมชนสิ่งแวดล้อม

การคบหาสมาคมกับเพื่อนในรุ่นเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นเพื่อนสนิท หรือการทำกิจกรรมอื่น ๆ ในสังคมวัยรุ่น ผลที่เด็กวัยรุ่นได้รับอย่างหนึ่งก็คือ การเรียนรู้และการยอมรับการกระทำต่าง ๆ จากกิจกรรมเหล่านั้น นอกจากนี้เด็กวัยรุ่นในสมัยปัจจุบันได้รับความรู้ และความคิดจากสื่อมวลชนเป็นอันมาก ในบางกรณีเด็กก็ยอมรับเอาความรู้และความคิดเหล่านั้นไปยึดถือไปปฏิบัติกับตนเอง เช่น การแต่งกายตามสมัยนิยม การไว้ผมเป็นต้น สื่อมวลชนมักนำความคิดเช่นนี้ออกไปเผยแพร่คนในสังคมโดยเฉพาะ เด็กวัยรุ่นและหนุ่มสาวจะรับเอาความคิดนี้เข้าไปโดยไม่รู้ตัว ในด้านความรู้และความคิด สื่อมวลชนย่อมมีบทบาทอันสำคัญในการเผยแพร่ความคิดหลาย ๆ อย่าง ถ้าความคิดนั้นสอดคล้องกับความต้องการของเด็ก เขาก็จะติดตามเรื่องราวเหล่านั้นมากขึ้น

การศึกษา

โรงเรียนเป็นหน่วยสำคัญยิ่งต่อจากครอบครัว ในการให้เด็กได้เรียนรู้ถึงการเข้าสังคมและอาชีพต่าง ๆ Miller และ Form (อ้างถึงใน สิริบุรณ และคณะ, 2520: 25) กล่าวไว้ว่าเด็กย่อมได้รับระบบคุณค่าต่าง ๆ จากโรงเรียน ซึ่งมีอิทธิพลทางอ้อมต่อการเลือกอาชีพของเด็ก ในบางครั้งคุณค่าซึ่งเราได้เรียนรู้ช่วยการตัดสินใจให้ง่ายขึ้น เช่น การที่เขาเกิดความพยายามวางแผนอนาคต แทนที่จะปล่อยให้ไปตามยถากรรม แต่ในบางครั้งสิ่งนี้อาจทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นได้ ถ้าเขาดังความมุ่งหวังไว้สูงเกินไป และขาดคุณลักษณะความสามารถที่เพียงพอ ระบบการศึกษายังมีอิทธิพลต่อการเลือกอาชีพของเด็ก กล่าวคือ ช่วยจำกัดวงในการเลือกของเด็กให้แคบเข้า

เชื้อชาติ ในต่างประเทศเชื้อชาติมีผลต่อการเลือกอาชีพมาก คือ คนผิวดำมีแนวโน้มที่จะเลือกอาชีพที่เกี่ยวข้องกับคนมากกว่าวัตถุ (Crite, 1969: 570-572) สำหรับประเทศไทย ในปี พ.ศ. 2522 ได้ออกบัญชีท้ายพระราชกฤษฎีกากำหนดงานในอาชีพและวิชาชีพที่ห้ามคนต่างชาติทำ ไว้ 39 อาชีพ เช่น งานกรรมการ งานก่ออิฐ งานแกะสลักไม้ งานเจียรระโน งานตัดผม ฯลฯ (กรมแรงงาน, 2522) ฉะนั้นคนไทยเชื้อชาติอื่น ๆ ไม่สามารถประกอบอาชีพตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกาได้

เพศ อาชีพบางอย่างรับบุคคลเข้าทำงานตามเพศที่ต้องการ ฉะนั้นเพศของบุคคลกับความเหมาะสมของงานชนิดต่าง ๆ จึงต้องควบคู่กันไป เช่น อาชีพทหาร ตำรวจเป็นเพศชายส่วนมาก อาชีพพยาบาลและผดุงครรภ์ก็เป็นเพศหญิง เป็นต้น

สมรรถภาพทางกาย การศึกษาแนวใหม่มุ่งพัฒนาคนและสังคมควบคู่กันไป โดยเน้นคุณภาพของคน (คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษา, 2521: 7) เพราะคนเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่ามากที่สุด ประเทศใดที่ละเลยให้ราษฎรไม่มีพลานามัยที่สมบูรณ์ ประเทศนั้นย่อมได้รับความกระทบกระเทือนในเรื่องความมั่นคงของชาติ เพราะสมรรถภาพทางกายเป็นรากฐานเบื้องต้นในการดำรงชีวิตและการประกอบภาระกิจในชีวิตประจำวันได้เป็นอย่างดีและมีประสิทธิภาพด้วยเหตุนี้สมรรถภาพทางกายจึงนับว่ามีบทบาทสำคัญในการดำรงชีวิตและประกอบภาระกิจประจำวันของทุกคน บุคคลทุกชนชั้น จึงจำเป็นต้องเสริมสร้างตนเองให้มีสมรรถภาพทางกายที่ตลอดเวลาและถ้าประชาชนพลเมืองไทยทุกคน ทุกเพศ และทุกวัยมีสุขภาพสมบูรณ์แข็งแรงปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ มีสมรรถภาพที่จะประกอบกิจการงานใด ๆ ให้ผลผลิตที่สูงให้แก่ตนเอง แก่ครอบครัว และแก่ประเทศชาติ จะทำให้ประเทศชาติมีความมั่นคงสมบูรณ์ ทัดเทียมกับนานาอารยประเทศ และท้ายที่สุดความมั่นคงของประเทศจะตามมาอย่างไม่ต้องสงสัย (วรศักดิ์ เพียรชอบ, 2523: 3)

ค่านิยม

กินซ์เบิร์ก (Ginzberg, 1951: 71) ได้ศึกษากระบวนการตัดสินใจเลือกอาชีพและพบว่าเด็กวัยรุ่นอายุ 15-16 ปี เป็นช่วงที่เด็กตระหนักในค่านิยมของตนเอง และสังเกตว่าอะไรเป็นสิ่งสำคัญสำหรับเขา สิ่งที่เขาต้องการคือเงิน เกียรติ หรือโอกาส ในการแสดงความคิดเห็นสร้างสรรค์ค่านิยมต่าง ๆ เหล่านี้ สัมพันธ์กับการเลือกอาชีพของเขา ในช่วงนี้เด็กจะเริ่มพิจารณาจากข้อเท็จจริงและตัดสินใจได้เหมาะสมยิ่งขึ้น และ ริช (Ruch, 1953: 67) ได้กล่าวถึงพัฒนาการของค่านิยมไว้ว่า โดยส่วนใหญ่แล้วค่านิยมจะเกิดจากประสบการณ์ชีวิตแวดล้อมในบ้านของบุคคล เช่น เด็กที่เติบโตขึ้นมาจากครอบครัวที่มีค่านิยมเกี่ยวกับการหาเงิน เด็กก็จะรับเอาค่านิยมของพ่อแม่มาเป็นของตน ซึ่งจะทำให้แสวงหาเงินหรือวัตถุที่ต้องการในทางตรงกันข้ามถ้าเด็กเติบโตมาจากครอบครัวที่พ่อแม่ขึ้นชมนกับการเสียสละและการบริการสังคม เด็กก็จะรับเอาคุณลักษณะแบบนั้นมาเป็นของตนด้วย แต่ในกรณีที่เด็กบางคนห่างเหินจากพ่อแม่

ด้วยเหตุผลใดก็ตาม ย่อมแสวงหาความพอใจและยอมรับเอาค่านิยมของบุคคลที่อยู่ภายนอก
 ครอบครัวมาเป็นของตน นอกจากนี้ อำนวย พงศ์แก่, (2513: 1-2) กล่าวว่า ค่านิยมของ
 บุคคลซึ่งย่อมแตกต่างไปจากค่านิยมของบุคคลอื่นไม่มากนักน้อย ทั้งนี้เนื่องจากองค์ประกอบ
 หลายประการด้วยกัน เช่น การอบรมเลี้ยงดูที่บ้าน ความสัมพันธ์ภายในครอบครัว
 ประสบการณ์ที่ได้รับ สิ่งแวดล้อม การศึกษา ความต้องการและการเรียนรู้ เป็นต้น ค่านิยม
 เป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งที่ทำให้บุคคลเป็นตัวของตัวเอง และมีบุคลิกภาพเป็นของตนเอง
 แตกต่างไปจากผู้อื่น ค่านิยมจึงเป็นรากฐานที่ทำให้บุคคลตีค่าสิ่งต่าง ๆ ตามค่านิยมของตัวเอง

2. การแนะแนวด้านอาชีพสำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, (2527: 52-53) ได้ให้
 ข้อเสนอแนะว่า

การให้ความรู้แก่นักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น ควรมีจุดเน้นเพื่อให้นักเรียนมีความสามารถ
 ในเรื่องต่อไปนี้

- (ก) สำนึกเกี่ยวกับความแกร่งของตนและค่านิยมที่ปรากฏเห็นได้ รวมทั้งเป้าหมาย
 ของตนเอง
- (ข) ตระหนักในศักยภาพของคนแต่ละคน และความต้องการล่าสุดเกี่ยวกับสิ่งซึ่ง
 ต้องการจะพัฒนาให้ดีที่สุด เพื่อให้บรรลุเป้าหมายของชีวิต
- (ค) ตระหนักในอิทธิพลของเพื่อน ครอบครัว บทบาทในรูปแบบต่าง ๆ ของคนอื่น
 และสิ่งอื่น ๆ ที่มีนัยสำคัญต่อเป้าหมายที่ประจักษ์แจ้งแล้วนั้น
- (ง) ตระหนักในรูปแบบที่ปรากฏเห็นได้ของคนแต่ละคน
- (จ) ในการสำรวจโลกของการศึกษา การอาชีพและการงานนั้น ให้เป็นโปรแกรม
 ที่เน้นทางการจัดกิจกรรม

จากข้อเสนอแนะของหน่วยศึกษานิเทศก์ ไม่ได้กล่าวถึงกิจกรรมของการแนะแนวอาชีพ
 ได้มีผู้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพไว้ ดังนี้

สวัสดิ์ สุวรรณอักษร, (2527: 54-56) ได้กล่าวถึงการจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพในระดับมัธยมศึกษาไว้ดังนี้

- (1) ชี้แจงให้เด็กเห็นคุณค่าของวิชาต่าง ๆ ที่เรียนว่าวิชาเหล่านั้น กับวิชาบังคับ และวิชาเลือกมีความสัมพันธ์และมีประโยชน์อย่างไรต่ออาชีพ หรือการประกอบอาชีพในอนาคต ทั้งนี้เพื่อให้เด็กเรียนวิชาต่าง ๆ หรือแผนการเรียนที่เลือกอย่างมีความหมายและมีเป้าหมาย วิธีการให้เด็กรู้คุณค่าของวิชาต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจจัดในรูปของการจัดนิทรรศการทางวิชาการให้มีส่วนสัมพันธ์เชื่อมโยงกับอาชีพต่าง ๆ และพยายามให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัด
- (2) ใช้เครื่องมือตรวจสอบความสนใจและความถนัดของเด็กในอาชีพต่าง ๆ เมื่อทราบความสนใจของเด็ก ก็ใช้วิธีแบ่งเด็กเป็นกลุ่มย่อยตามความสนใจ แล้วติดต่อเชิญวิทยากร ผู้ทรงคุณวุฒิ หรือผู้มีประสบการณ์ในอาชีพนั้น ๆ มาบรรยายหรือสนทนากับเด็ก หรืออาจใช้วิธีให้คำปรึกษาเป็นรายบุคคล
- (3) จัดให้เด็กอภิปรายกลุ่มเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ในคาบกิจกรรมแนะแนว โดยพยายามเลือกสรรอาชีพต่าง ๆ ที่เห็นว่ามีส่วนสัมพันธ์กับวิชาเรียน
- (4) ส่งเสริมให้มีการจัดชุมนุมหรือชมรมอาชีพต่าง ๆ ตามความสนใจและความถนัด โดยมีครูอาจารย์เป็นที่ปรึกษาและให้มีผลงานของชุมนุมด้วย
- (5) จัดให้มีบทความแนะแนวอาชีพเผยแพร่ให้หนังสือพิมพ์หรือข่าวสารประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน มีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับชีวประวัติของผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพ การสัมภาษณ์ศิษย์เก่าผู้ประสบความสำเร็จในอาชีพต่าง ๆ ข่าวการรับสมัครงาน แหล่งฝึกอาชีพต่าง ๆ ในชุมชนและความรู้เกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ที่น่าสนใจ
- (6) จัดป้ายสนเทศหรือป้ายนิทรรศการเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ ที่น่าสนใจเป็นประจำทุกสัปดาห์หรือทุกเดือน
- (7) จัดฉายภาพยนตร์ ภาพนิ่ง สไลด์ หรือวีดีโอเทปเกี่ยวกับอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้เด็กมีความเข้าใจหรือสนใจในอาชีพมากขึ้น หรือให้เห็นสภาพที่แท้จริงของงานอาชีพต่าง ๆ อันเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจเลือกในอนาคต ใสศัสนูปกรณ์ต่าง ๆ ดังกล่าวนี้อาจติดต่อขอยืมจากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน

(8) จัดกิจกรรมอาชีพทัศนศึกษา พาเด็กไปชมกิจการของโรงงานบริษัท ห้างร้าน และแหล่งอาชีพต่าง ๆ ในชุมชน ในการจัดอาชีพทัศนศึกษานอกสถานที่ดังกล่าวนี้ ควรมีการวางแผนล่วงหน้า เช่น ให้เด็กเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้า หรือเชิญวิทยากรมาบรรยายให้ฟังไว้ก่อน

(9) จัดให้เด็กมีส่วนร่วมในการสำรวจอาชีพในชุมชน โดยให้นักเรียนออกไปสัมภาษณ์ผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ ตามความสนใจ แล้วกลับมารายงานให้เด็กคนอื่น ๆ ในห้องเรียนทราบ

(10) จัดให้มีโครงการจัดให้นักเรียนมีประสบการณ์ ในงานอาชีพต่าง ๆ ตามความสนใจหรือความถนัด โดยให้เด็กได้มีโอกาสชมกิจการและลองฝึกปฏิบัติงานในส่วนที่ทำได้ อย่างน้อย 7-12 วันทุกภาคเรียน ในแหล่งอาชีพต่าง ๆ ที่ให้ความร่วมมืออย่างจริงจัง โดยมีครูทำหน้าที่ เป็นผู้เฝ้าเทศและผู้ประสานงานกับแหล่งอาชีพดังกล่าวด้วย

(11) เชิญพ่อแม่ผู้ปกครองมาประชุมหรือพบปะ เพื่อปรึกษาหารือ เกี่ยวกับการเลือกอาชีพของบุตรหลานของตน

(12) จัดให้เด็กเล่นละครแสดงบทบาทสมมติในอาชีพต่าง ๆ เพื่อให้เด็กได้มีโอกาสสอดแทรกความรู้สึกที่มีต่ออาชีพนั้น ๆ ทั้งยังเป็นการสอนให้เด็กศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับผู้ประกอบการอาชีพต่าง ๆ ที่เด็กสนใจด้วย

(13) จัดให้มีวันอาชีพ (Career Day) หรือตลาดนัดอาชีพ (Career Market) โดยจัดให้มีกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับอาชีพ เช่น จัดนิทรรศการอาชีพ การแสดงผลภัณฑ์และผลผลิตของบริษัทห้างร้าน โรงงานต่าง ๆ การพบปะระหว่างผู้สมัครงานกับนายจ้างที่ต้องการคนงานหรือพนักงาน การให้คำปรึกษาเกี่ยวกับอาชีพหรือการสมัครงาน การประกวดผลผลิตของประชาชนในท้องถิ่น การสาธิตอาชีพต่าง ๆ ฯลฯ การจัดดังกล่าวนี้จะต้องอาศัยความร่วมมือจากชุมชน และที่สำคัญคือควรให้เด็กมีส่วนร่วมในการจัดงานด้วย เช่น การติดต่อประสานงาน การจัดสถานที่ การต้อนรับ การควบคุมดูแล ฯลฯ

(14) จัดให้มีบริการหางานให้เด็กทำในระหว่างเรียนหรือปิดภาคเรียน สักหับเด็กที่ต้องการหารายได้พิเศษหรือเด็กยากจนที่ต้องการมีทุนการศึกษา โดยติดต่อประสานงานกับบุคคลและแหล่งงานต่าง ๆ ที่ยินดีให้ความร่วมมือ

(15) จัดบริการหาแหล่งเงินทุนให้เด็กที่สำเร็จการศึกษา สามารถกู้ยืมเงินไปลงทุน ในการประกอบอาชีพต่าง ๆ ตามความถนัดของเด็ก โดยมีเงื่อนไขสัญญาตามที่เห็นสมควร

(16) จัดให้มีการติดตามผลและประเมินผลจากการจัดกิจกรรมแนะแนวอาชีพ ในลักษณะต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ทั้งในขณะที่เด็กอยู่ในระหว่างการศึกษาในโรงเรียน และ เมื่อสำเร็จการศึกษาไปแล้ว เพื่อดูว่าควรจะมีบริการให้ความช่วยเหลือ หรือบริการให้คำปรึกษา เพิ่มเติมอย่างไรบ้างหรือไม่และเพียงใด นอกจากนี้ก็เพื่อจะประเมินผลดูว่า มีจุดเด่น จุดบกพร่อง หรือปัญหาอุปสรรคใดที่ควรปรับปรุงแก้ไขหรือพัฒนาให้ดียิ่งขึ้นต่อไปด้วย

นอกจากนี้ อาภา ฤกษ์ช่าง, (2529: 29) ได้กล่าวถึงการแนะแนวอาชีพในระดับ มัธยมศึกษาตอนต้นว่า ควรมุ่งเน้นในเรื่องการสำรวจหรือสัมผัสงานต่าง ๆ ซึ่งจะได้มีความเข้าใจ ที่ชัดเจนขึ้น หรือได้มีการฝึกอาชีพเบื้องต้น เพื่อเป็นการเตรียมตัวในการไปศึกษาหรือฝึกฝน เพิ่มเติม หรือถึงขั้นมีความพร้อมที่จะทำงานอาชีพระดับกึ่งฝีมือ รวมทั้งการมีนิสัยและจริยธรรม ในการทำงาน เช่น ความขยัน อดทน ซื่อสัตย์ มีวินัยในการทำงาน

3. ความสัมพันธ์ระหว่างการตระหนักรู้ในอาชีพกับการแนะแนวอาชีพ

อาภา ฤกษ์ช่าง, (2529: 22-23) ได้กล่าวไว้ว่า การแนะแนวอาชีพ เป็นกระบวนการ ต่อเนื่อง โดยมีขั้นตอนตั้งแต่การช่วยบุคคลให้

1. รู้จักตนเองว่าตนมีความถนัด มีความสนใจ มีความสามารถ และบุคลิกภาพ เป็นเช่นไร จะได้เลือกงานได้ถูกต้อง
2. รู้จักข้อมูลทางอาชีพอย่างกว้างขวาง และแจ่มแจ้งว่าอาชีพต่าง ๆ มีลักษณะ อย่างไร ต้องการคนที่มีคุณสมบัติอย่างไร ต้องอาศัยปัจจัยอะไรบ้าง และมีทัศนคติที่ดีต่อสัมมาชีพ
3. รู้จักตัดสินใจเลือกอาชีพเหมาะสมแก่ตน โดยพิจารณาโอกาสความเป็นไปได้ ทั้งด้านคุณสมบัติของตนเองและความต้องการด้านกำลังคนในอาชีพนั้น ๆ
4. ได้มีโอกาสศึกษา ฝึกฝน อบรม หรือมีประสบการณ์ตรงในอาชีพนั้น ๆ ตามความ เหมาะสมกับวัย เพื่อให้เกิดทักษะความสามารถที่จะออกไปประกอบอาชีพได้ทันที หรือในบางกรณี เพื่อเป็นการสร้างพื้นฐานและ เป็นการเตรียมตัวสำหรับประกอบอาชีพในอนาคตโดยมีการศึกษา ฝึกฝน เพิ่มเติม

5. มีงานทำหลังจากสำเร็จการศึกษา ซึ่งจะเป็นอาชีพอิสระ หรืออาชีพรับจ้างแล้วแต่กรณี

6. ได้รับการดูแลติดตามผลหลังจากที่จบการศึกษาออกไปประกอบอาชีพแล้วว่าบุคคลนั้น ๆ มีความสามารถ เหมาะสมแก่งานเพียงใด สามารถปรับตัวเข้ากับงานได้หรือไม่ ได้ทำงานตรงกับความรู้ความสามารถหรือไม่เพียงไร ควรมีการแก้ไขหรือปรับปรุงในด้านใดบ้าง ทั้งนี้ควรมีโครงการต่อเนื่องในการเพิ่มพูนความรู้ในระหว่างปฏิบัติการ (In-Service Training) ด้วย ถ้าทำได้

นอกจากนี้ บังอร เอี่ยมรอด, (2529: 52-53) ได้กล่าวถึงการจัดบริการแนะแนวอาชีพในโรงเรียนว่า เป็นกระบวนการที่ต่อเนื่องกัน เริ่มตั้งแต่การให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง การให้นักเรียนได้รู้จักข้อมูล และการให้นักเรียนได้รู้จักการเตรียมตัวที่จะเข้าสู่โลกของงาน

การให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเอง ก็คือ การทำให้นักเรียนได้รู้ถึงความถนัด ความสนใจ ความสามารถ จุดเด่น ค่านิยม ตลอดจนลักษณะนิสัยหรือบุคลิกของตน โดยทั่วไปว่าเป็นอย่างไร ซึ่งการจะทำให้นักเรียนได้รู้จักและเข้าใจตนเองได้นั้นก็มีวิธีการหลายอย่าง เช่น การให้นักเรียนทำแบบทดสอบต่าง ๆ หรือครูอาจทำขึ้นใช้เองง่าย ๆ เพื่อสำรวจความสนใจ ความสามารถ จุดเด่นหรือบุคลิกภาพของนักเรียนในห้อง การจัดกิจกรรมแนะแนวต่าง ๆ ที่มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้นักเรียนเกิดการรู้จักตนเอง อาจจะเป็นการจัดกิจกรรมแนะแนว 1 คาบในห้องเรียน หรือจัดกิจกรรมอื่น ๆ นอกห้องเรียน เช่น การจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติจริง โดยการพานักเรียนไปรู้จักงานในอาชีพต่าง ๆ และให้ทดลองปฏิบัติสักระยะหนึ่ง หมุนเวียนเปลี่ยนไปหลาย ๆ อาชีพ นักเรียนก็จะรู้จักตนเองมากขึ้นว่าตนนั้นมีบุคลิกลักษณะเป็นอย่างไร กิจกรรมการจัดตลาดนัดในโรงเรียนก็มีส่วนช่วยทำให้นักเรียนได้รู้จักตนเองดีขึ้น เพราะนักเรียนบางคนพอใจและชอบงานทางด้านประชาสัมพันธ์ แต่เมื่อโรงเรียนจัดกิจกรรมให้ปฏิบัติจริงจึงรู้ว่าไม่เหมาะกับตนเอง

จากคำกล่าวของอาภา ถนัดช่าง และบังอร เอี่ยมรอด พอจะมองเห็นได้ว่า ขั้นตอนแรกของการแนะแนวอาชีพ คือการให้นักเรียนได้รู้จักตนเอง ได้รู้จักข้อมูลทางอาชีพ มีทัศนคติที่ดี ซึ่งการสำนึกหรือการตระหนักรู้ในอาชีพก็เป็นการนึกคิดของนักเรียนที่มีต่ออาชีพ การนึกคิดถึงอาชีพนี้ ก็เป็นการที่ให้นักเรียนได้รู้จักมองตนเองกับอาชีพเช่นกัน ดังนั้นการตระหนักรู้ในอาชีพจึงเป็นส่วนหนึ่งและส่วนที่สำคัญของการแนะแนวอาชีพเช่นกัน

4. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

เนื่องจากงานวิจัยด้านการตระหนักรู้ในอาชีพยังไม่มีในประเทศไทย แต่ความสนใจในอาชีพเป็นส่วนหนึ่งของพัฒนาการด้านอาชีพ และพัฒนาการด้านอาชีพก็เป็นส่วนหนึ่งของการตระหนักรู้ในอาชีพด้วย ผู้วิจัยจึงนำเสนองานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับพัฒนาการด้านอาชีพดังนี้

พิมพ์ พร้อมถกล, (2522) ได้ศึกษาความสนใจในอาชีพ โดยใช้แบบสำรวจความพอใจในอาชีพของฮอลแลนด์กับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 565 คน จากโรงเรียนรัฐบาลในเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน 5 โรงเรียน ผลปรากฏว่า นักเรียนที่บิดามารดามีสถานะทางเศรษฐกิจและสังคมแตกต่างกัน สนใจในอาชีพไม่แตกต่างกัน

ช่อทิพย์ ราศรีเกรียงไกร, (2523) ได้ศึกษาความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร พบว่าอาชีพของบิดามีความสัมพันธ์กับความมุ่งหวังของบิดาที่มีต่อการศึกษาและอาชีพของบุตร กล่าวคือ บิดาที่มีอาชีพวิชาชีพและอาชีพที่เกี่ยวข้อง ส่วนใหญ่มีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรชายและบุตรหญิงจบการศึกษาระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่าขึ้นไป และมุ่งหวังให้บุตรมีอาชีพวิชาชีพและอาชีพที่เกี่ยวข้องด้วย ในขณะที่บิดาที่มีอาชีพค้าขาย ให้บริการ กรรมการรับจ้าง ส่วนใหญ่มีแนวโน้มของความมุ่งหวังให้บุตรจบการศึกษาระดับอาชีวศึกษา และมุ่งหวังให้บุตรมีอาชีพรับราชการ และทำงานในสำนักงาน

มารศรี กองเกตุ, (2524) ได้ศึกษาผลของอาชีพของบิดามารดาที่มีต่อการเลือกอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ในกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 อายุระหว่าง 14 ถึง 18 ปี จำนวน 314 คน เป็นเพศชาย 136 คน เพศหญิง 205 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสำรวจความพอใจในอาชีพของจอห์น แอล ฮอลแลนด์ พบว่าอาชีพของบิดามารดาไม่มีผลกระทบต่อความสนใจในอาชีพของนักเรียน ไม่ว่าบิดามารดาของนักเรียนจะมีอาชีพประเภทใดก็ตาม นักเรียนจะให้ความสนใจงานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีมากที่สุด ส่วนอาชีพประเภทงานจัดการและค้าขาย ซึ่งเป็นอาชีพที่บิดามารดาของนักเรียนประกอบอาชีพมากเป็นอันดับสองนั้น นักเรียนจะให้ความสนใจงานอาชีพประเภทงานจัดการ และค้าขายน้อยที่สุด

อรอนงค์ แจ่มผล, (2525) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างคุณวุฒิภาวะทางอาชีพ ความสนใจในอาชีพ สัมฤทธิผลทางการเรียนกับการตัดสินใจเลือกอาชีพของนิสิตนักศึกษาชั้นปีที่ 2 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จำนวน 453 คน เครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล คือ แบบสำรวจวุฒิภาวะทางอาชีพ-มาตราวัดทัศนคติ ของไครท์ (John O. Crites) แบบสำรวจความสนใจในอาชีพของ Andrew Kobal, J. Wayne Wrightstone and Karl R. Kunze และแบบสำรวจการตัดสินใจเลือกอาชีพ ซึ่ง ผู้วิจัยได้สร้างขึ้น พบว่า สัมฤทธิผลทางการเรียนไม่มีสหสัมพันธ์กับความสนใจในอาชีพ และการตัดสินใจเลือกอาชีพอย่างมีนัยสำคัญ

นิภา วัฒนเวทิน, (2529) ได้ศึกษาความสนใจในอาชีพของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 ในภาคใต้ โดยจำแนกตามตัวแปร ด้านเพศ ระดับชั้นเรียน ระดับสัมฤทธิผลทางการเรียนของนักเรียน อาชีพของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดา และระดับรายได้ของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 1,195 คน และเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 6 จำนวน 1,040 คน ผลการสำรวจแสดงว่า ไม่ว่า จำแนกตามตัวแปรด้านใดก็ตาม นักเรียนชายและนักเรียนหญิงทั้งสองระดับชั้นเรียน สนใจใน อาชีพหมวดวิชาชีพ วิชาการมากที่สุด

อนงค์ สกุลธู, (2529) ได้ศึกษาความสนใจในอาชีพของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 3 และชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยจำแนกตามตัวแปรด้านเพศ ระดับชั้นเรียน ระดับสัมฤทธิผลทางการเรียนของนักเรียน อาชีพของบิดามารดา ระดับการศึกษา ของบิดามารดา และระดับรายได้ของบิดามารดา กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จำนวน 902 คน และนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จำนวน 828 คน ผลการสำรวจแสดงว่า นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 และมัธยมศึกษาปีที่ 6 เพศชาย และเพศหญิง สนใจในอาชีพหมวด วิชาชีพ วิชาการมากที่สุด และนักเรียนที่มีระดับสัมฤทธิผลทางการเรียน ระดับการศึกษาของ บิดามารดา และระดับรายได้ของบิดามารดาในระดับต่ำ ปานกลางและสูง สนใจในอาชีพ หมวดวิชาชีพ วิชาการมากที่สุด นอกจากนี้ไม่ว่าบิดามารดาของนักเรียนจะประกอบอาชีพใน หมวดอาชีพใดก็ตาม นักเรียนได้ให้ความสนใจในอาชีพหมวดวิชาชีพ วิชาการ มากที่สุดเช่นกัน

งานวิจัยต่างประเทศ

ในปี ค.ศ. 1973 ลอเรนซ์ อี. เคอร์รี่ (Lawrence E. Currie, 1973: 7119-A) ได้ทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอาชีพ พัฒนาการทางอาชีพ และการตอบสนองต่ออาชีพของวัยรุ่นที่มีเชื้อชาติ การศึกษา และภูมิหลังทางเศรษฐกิจที่ต่างกัน การศึกษาในครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อที่จะทำให้เกิดโครงสร้างของการตระหนักรู้ในอาชีพ และแสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างการตระหนักรู้ในอาชีพ พัฒนาการทางอาชีพ (วุฒิภาวะทางอาชีพ) และรูปแบบการตอบสนองต่ออาชีพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ VOCATIONAL AWARENESS INDEX (VAI), Attitude Scale of the Vocational Development Inventory ซึ่งสร้างโดย Crites ในปี 1965, Inventory of Occupational Preference. (IOP) ซึ่งสร้างโดย Salomone ปี 1972 และ Vocational Preference Inventory (VPI) ซึ่งสร้างโดย Holland ปี 1965 กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยประกอบด้วย วัยรุ่นที่มีอายุในระหว่าง 14-21 ปี มี 5 กลุ่ม คือ 1. วัยรุ่นจากชนชั้นต่ำ 138 คน ชนชั้นกลาง 232 คน 2. วัยรุ่นในโรงเรียน 340 คน นอกโรงเรียน 30 คน 3. วัยรุ่นที่อยู่ในเมือง 202 คน นอกเมือง 86 คน ชนบท 82 คน 4. วัยรุ่นที่ไม่ใช่ผิวขาว 77 คน ผิวขาว 243 คน 5. วัยรุ่นชาย 177 คน หญิง 193 คน ผลการวิจัย แสดงว่า

1. วัยรุ่นที่มาจากชนชั้นกลางมีพัฒนาการทางอาชีพ และการตระหนักรู้ในอาชีพสูงกว่าวัยรุ่นที่มาจากชนชั้นต่ำ

2. วัยรุ่นที่อยู่ในโรงเรียนมีพัฒนาการทางอาชีพสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่นอกโรงเรียน

3. วัยรุ่นที่อยู่ในชนบทจะมีการตระหนักรู้ในเรื่องอาชีพ มากกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในเมือง

4. วัยรุ่นที่อยู่นอกเมืองและชนบท มีพัฒนาการทางอาชีพสูงกว่าวัยรุ่นที่อยู่ในเมือง

5. วัยรุ่นผิวขาวมีพัฒนาการทางอาชีพสูงกว่าวัยรุ่นที่ไม่ใช่ผิวขาว

6. วัยรุ่นหญิง มีการตระหนักรู้ในอาชีพมากกว่าวัยรุ่นชาย จากการใช้แบบสำรวจการตระหนักรู้ในอาชีพ และมีวุฒิภาวะทางอาชีพสูงกว่าด้วย

7. จากแบบสอบ IOP Scale เพศชายมีความสนใจในงานนอกสำนักงาน ส่วนเพศหญิง มีความสนใจในงานบริการสังคม และงานสร้างสรรค์ทางศิลปะ

ในปี ค.ศ. 1975 แฟรงกลิน รอส ฟรีแลนด์ (Franklin Ross Freeland, 1975: 1941-A) ได้ทำการศึกษาเรื่องโปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพ โอกาสในการเลือกอาชีพจริง ๆ และผลของโปรแกรมต่อนักเรียนปีสุดท้ายของโรงเรียนมัธยมนาวาโจ จุดประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้มี 3 ประการ คือ ศึกษาความต้องการของนายจ้างในบริษัท Shiprock ในปี 1976 ศึกษาโอกาสที่จะเข้าทำงานในบริษัท Shiprock และเข้าสู่โลกของตลาดแรงงาน และประการสุดท้ายคือศึกษาผลของโปรแกรม การตระหนักรู้ในอาชีพที่มีส่วนให้นักเรียนใน Navajo ได้เข้าสู่งานอาชีพ กลุ่มตัวอย่างในการวิจัยครั้งนี้ คือ นายจ้างในบริษัท Shiprock และนักเรียนมัธยมศึกษาปีสุดท้ายโรงเรียน Navajo จำนวน 115 คน ผลการวิจัยเฉพาะในส่วน of นักเรียน ปรากฏว่า โปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพ ทำให้นักเรียนได้ทราบถึงโอกาสในการเข้าสู่อาชีพของบริษัทและตลาดแรงงาน แต่โปรแกรมนี้ ก็ไม่มีผลทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงความต้องการในการประกอบอาชีพของตนเอง และมีข้อเสนอแนะว่าโปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพควรประกอบด้วย 6 องค์ประกอบ คือ การตระหนักรู้ในอาชีพ, การสำรวจอาชีพ, ประเภทและแนวทางของอาชีพต่าง ๆ, การเตรียมตัวเข้าสู่อาชีพ, ทางเข้าสู่อาชีพและการกำหนดแนวทางการประเมินอาชีพ

ต่อมาก็ได้มีผู้ศึกษาเกี่ยวกับโปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพอีก คือ ในปี ค.ศ. 1976 แนนซี บี. ซิสกา (Nancy B. Sisca, 1976: 7220-A) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการศึกษาทางวิชาชีพ ที่มีต่อการตระหนักรู้ในอาชีพของเด็กชาวอเมริกันและเม็กซิกันที่อยู่ในประถมศึกษาตอนปลาย จุดประสงค์ในการศึกษาครั้งนี้คือแสดงให้เห็นถึงผลที่ได้จากโปรแกรมการศึกษาทางวิชาชีพที่มีต่อการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียน กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย คือ นักเรียนในชั้นประถมศึกษาตอนปลาย ในปี ค.ศ. 1974-1975 จาก L.A. City Unified School District จำนวน 4 โรงเรียน 553 คน และครูจำนวน 20 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยคือ Career Awareness Inventory (CAI) ซึ่งมีอยู่ 7 หัวข้อ ใช้สำหรับนักเรียน ส่วนครูตอบแบบสอบถาม Career Education และ World of Work ผลของการศึกษาแสดงว่าโปรแกรมการศึกษาทางวิชาชีพไม่ได้เพิ่มการตระหนักรู้ในอาชีพให้แก่ นักเรียน และจากการตอบแบบสอบถามของครูแสดงว่าวัสดุอุปกรณ์ที่มีประสิทธิภาพและกลวิธีในการสอน เป็น เครื่องสนับสนุนการศึกษาในด้านอาชีพของนักเรียน

ปี ค.ศ. 1978 จูดิธ มาเกอร์ริตช์ นาซ (Judith Marguerite Nash, 1978: 2052-A) ได้ศึกษาผลของโปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนชั้นประถมศึกษาเพื่อที่จะหาผลสรุปของโปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพที่มีต่อนักเรียนชั้นประถมศึกษาเกรด 2-6 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียนจาก 4 โรงเรียนใน Fairfax County, Virginia จำนวน 270 คน ซึ่งศึกษาอยู่ใน grade 2-6 กลุ่มควบคุมมีจำนวน 90 คน ที่มีสภาพสังคม เศรษฐกิจที่ใกล้เคียงกัน กลุ่มควบคุมนี้จะไม่ได้ผ่านโปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ Quantitative-Qualitative Job Recall (QQJR), Occupational Cluster Sort (OCS) และ Career Awareness Inventory (CAI) ผลการศึกษาปรากฏว่า นักเรียนที่ผ่านโปรแกรมนั้นนักเรียนหญิงจะทำคะแนนได้สูงกว่านักเรียนชาย และการให้เข้าร่วมโปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพนั้น มีผลอย่างมากต่อพัฒนาการทางด้าน ความรู้ ความเข้าใจในอาชีพมากกว่าพัฒนาการทางด้านทัศนคติเกี่ยวกับอาชีพ

ในปี ค.ศ. 1984 อลิซ มอส ดิกเคนส์ (Alice Moss Dickens, 1984: 2502-A) ได้ศึกษาการตระหนักรู้ในอาชีพ ; ผลของโปรแกรมการตระหนักรู้ในอาชีพที่มีโครงสร้างต่าง ๆ กัน ของนักเรียนที่อยู่ในเขตเมือง จุดประสงค์ของการศึกษาในครั้งนี้เพื่อศึกษาถึงผลของโปรแกรมที่มีต่อการตระหนักรู้ในอาชีพของนักเรียนในเขตเมือง กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้เป็นนักเรียน grade 3 และ grade 4 จาก 3 โรงเรียนใน Newark, New Jersey จำนวน 112 คน นักเรียนในแต่ละโรงเรียนจะได้รับการสอนเรื่องการตระหนักรู้ในอาชีพด้วยโครงสร้างที่ต่างกัน นักเรียนจะต้องสอบทั้ง Pre-test และ Post-test ในเรื่องการตระหนักรู้ในอาชีพและ อัครมโนทัศน์ แบบสอบที่ใช้คือ Career Awareness Inventory และ The Martinek-Zaichkowsky Self-Concept Scale for Children ผลของการศึกษาแสดงว่าระดับของการตระหนักรู้ในอาชีพไม่ได้ขึ้นอยู่กับโครงสร้างของโปรแกรมที่ต่างกัน และไม่มี ความแตกต่างระหว่างเด็กชายและเด็กหญิงในเรื่องการตระหนักรู้ในอาชีพและอัครมโนทัศน์

สรุปผลจากการทำวิจัยในต่างประเทศที่เกี่ยวกับการตระหนักรู้ในอาชีพนั้น ผู้ที่เริ่มต้นคือ Lawrence E. Currie ได้พยายามหาโครงสร้างของการตระหนักรู้ในอาชีพ และต่อมา ก็ได้มีผู้ใช้โปรแกรมต่าง ๆ ที่ช่วยให้นักเรียนมีการตระหนักรู้ในอาชีพ และผลปรากฏว่าโปรแกรมส่วนมากนั้นทำให้นักเรียนได้เข้าทำงานอาชีพมากขึ้น แต่ไม่มีผลทำให้นักเรียนเปลี่ยนแปลงความคิด ความต้องการที่จะประกอบอาชีพที่เคยได้เตรียมหรือนึกคิดไว้ และจากผลการวิจัยของ Nancy B. SISCA ในปี 1976 นั้นได้พบว่าโปรแกรมการศึกษาทางวิชาชีพไม่ได้มีผลในการเพิ่มการตระหนักรู้ในอาชีพให้แก่แก่นักเรียน

5. แบบสำรวจการตระหนักรู้ในอาชีพของต่างประเทศ

1. Vocational Awareness Index สร้างขึ้นโดย Lawrence E. Currie ในปี ค.ศ. 1973 สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษา แบบสำรวจมีทั้งหมด 70 ข้อ เป็นการถามความรู้สึกที่มีต่ออาชีพโดยทั่ว ๆ ไปที่เกี่ยวข้องกับเรื่องต่าง ๆ แบ่งเป็น 7 ด้าน คือ ด้านสังคม เศรษฐกิจ ด้านสภาพครอบครัว ด้านสภาพชุมชนสิ่งแวดล้อม ด้านการศึกษา ด้านเชื้อชาติ ด้านเพศ และด้านสมรรถภาพทางกาย ในแต่ละด้านประกอบด้วย 10 ข้อกระทง

2. Career Awareness Inventory สร้างขึ้นโดย La Verna M. Fedale ในปี ค.ศ. 1974 ใช้สำหรับนักเรียนเกรด 4-8 แบบสำรวจมีทั้งหมด 125 ข้อ แบ่งออกเป็น 7 ตอน ตอนที่ 1 มี 6 ข้อ จับคู่บุคคลกับอาชีพ ตอนที่ 2 มี 6 ข้อ ให้ระบุอาชีพที่ต้องการผู้จบการศึกษาชั้นวิทยาลัย ตอนที่ 3 มี 32 ข้อ แยกบุคคลตามอาชีพ ตอนที่ 4 มี 4 ข้อ จับคู่สินค้ากับอาชีพ ตอนที่ 5 มี 5 ข้อ เลือกรูปภาพกับอาชีพชั้นสูง ตอนที่ 6 มี 10 ข้อ ให้แยกอาชีพที่ไม่อยู่ในกลุ่มที่กำหนดให้ออกมาจากแต่ละกลุ่ม ตอนที่ 7 ให้บรรยายการทำงาน of อาชีพตามที่กำหนด

แบบสำรวจ VOCATIONAL AWARENESS INDEX ซึ่งสร้างโดย Lawrence E. Currie นั้น ได้มีการนำไปใช้กับนักเรียนมัธยมศึกษาในแถบชานเมืองของนครนิวยอร์ก จำนวน 35 คน เป็นครั้งแรก หลังจากนั้นอีก 2 สัปดาห์ นำไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน เพื่อหาความเที่ยงของเครื่องมือและได้มีการหาความตรงร่วมสมัย (Concurrent Validity) กับแบบสำรวจวุฒิภาวะทางอาชีพ CMI (Career Maturity Inventory) ของ John O. Crites ซึ่งค่าความเที่ยงของแบบสำรวจทั้งสองฉบับ เป็น 0.81